

ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
ІНСТИТУТ ПІДПРИЄМНИЦТВА СТРАТЕГІЯ
КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

*УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА - історія та
сучасність*

Збірник матеріалів другої міської
студентської історичної конференції

12 грудня 2008 року

Жовті Води
2008

Конференція проводиться у рамках вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр.

Редколегія:

Дутчак В.В. – завідувач кафедрою гуманітарних дисциплін, кандидат філософських наук.

Астахова Т.Г. – старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін

Фрідрік О.С. – старший лаборант кафедри гуманітарних дисциплін

У збірнику наданий авторський текст. Відповідальність за достовірність цитат, посилань, статистичних даних, фактів та ін. покладається на авторів.

Мови видання: українська, російська.

Зміст

Автор	Керівник	Назва статті	Стор.
Секція 1. Козацький період української історії			
Похлеба О.	Печеніна Н.А.	ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ІВАНА ВИГОВСЬКОГО	5
Мартинюк Ю.	Марценюк Л.М.	ЕВОЛЮЦІЯ ДЕРДАВНИЦЬКИХ ПОГЛЯДІВ Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (1648-1657 РР.)	7
Ляшенко А.	Печеніна Н.А.	З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА: КОНОТОПСЬКА БИТВА 1659 р.	11
Лопатіна Ю.	Марценюк Л.М.	ДЕМОКРАТИЧНІ ТРАДИЦІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ В ДЕРЖАВОТВОРЕННІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО	13
Дробот А.	Задорожна Л.В.	ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ У ДОСЛІДЖЕННІ КОЗАЦЬКИХ ТРАДИЦІЙ В СУЧАСНІЙ ГЕРАЛЬДИЦІ	17
Волков С.	Дутчак В.В.	БИТВА ПІД БЕРЕСТЕЧКОМ	20
Романків О.	Марценюк Л.М.	КОНОТОПСЬКА БИТВА: ПРИЧИНИ ТА ПРОРАХУНКИ	23
Чернецький С.	Дутчак В.В.	ПРАВО УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНЕ ВИЗВОЛЕННЯ І СТВОРЕННЯ СВОЄЇ ДЕРЖАВИ	27
Секція 2. Україна в період сталінського тоталітарного режиму.			
Субботня О	Марценюк Л.М.	ІДЕЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ПОЗИЦІЯХ НАЦІОНАЛ – КОМУНІСТІВ (1918 – 1920 РР.)	31
Копійка О	Дутчак Т.І.	ОТАМАН ГРИГОР'ЄВ	34
Чернявська А	Дутчак В.В.	ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ВЛАДИ І ЦЕРКВИ НА КАТЕРИНОСЛАВЩИНІ ТА ХЕРСОНЩИНІ У ЗАГАЛЬНОМУ КОНТЕКСТІ ПОДІЙ 1917-1923рр.	38
Олена С	Дударев В.Ю.	Жовті Води напередодні Великої вІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ В ПЕРШІ ДНІ ВІЙСЬКОВОГО ЛИХОЛІТТЯ.	43
Божко О	Печеніна Н.А.	ГОЛОДОМОР ОЧИМА ГОЛОДУЮЧИХ (ЗА АРХІВНИМИ МАТЕРІАЛАМИ)	47
Чорна А	Печеніна Н.А.	ВЕЛИКЕ ЛИХОЛІТТЯ. ГОЛОДОМОР НА ДОЛИНЩИНІ 1933 РОКУ	50
Олексюк О	Дутчак Т.І.	ОТАМАНША МАРУСЯ	53

ГОЛОДОМОР ОЧИМА ГОЛОДУЮЧИХ (ЗА АРХІВНИМИ МАТЕРІАЛАМИ)

Автор: Божко О.О.

Керівник: Печеніна Н.А.

Криворізький державний педагогічний університет

Голодомор 1932-1933 років став для України національною трагедією, адже забрав за собою тисячі людських життів (за підрахунками С. Кульчицького від голоду померло приблизно 3 – 3,5 млн. осіб) [4]. Переважна більшість постраждалих – селянство, яке складало основу української нації і зберігало в собі народну культуру, традиції господарювання, виховання тощо. Напевно в Україні немає жодної родини, члени б якої не постраждали від страшного голоду.

На даний момент темі Голодомору присвячено чимало наукових статей та монографій, як вітчизняних, так і іноземних науковців, які висвітлюють цю подію з різних точок зору. Українські історики вважають, що це був заздалегідь спланований геноцид проти українського народу; російські говорять про те, що голод був спільним лихом усього Радянського Союзу і був викликаний не навмисними діями, а прорахунками вищого керівництва у аграрній політиці, тож національного забарвлення він не мав; прихильників того, що голод був наслідком неврожаю, вже майже не залишилося. Як бачимо, у даному питанні немає єдиної думки, кожна точка зору виключає протилежну. Але метою даної розвідки є з'ясування того, яку оцінку подіям 75-літньої давності давали ті люди, котрі безпосередньо жили в роки колективізації та стали жертвами голоду. Ця оцінка яскраво відображена у заявах та листах до вищого керівництва держави, листівках, що поширювалися серед народу, та у донесеннях спецслужб.

Для більшості заяв характерна віра людей у радянську владу, які вважають її своєю, народною, і у зв'язку з цим висловлюють здивування тим, що відбувається. Так, в листі до Петровського один вчитель з Полтавщини вказує, що по країні йде страшний голод, спровокований відбиранням хлібу та усіх сортів овочів. Далі автор висловлює думку, що той, хто порадив провадити таку політику – не друг радянської влади [2]. Майже всі подібні листи завершувалися проханням про допомогу шляхом припинення великих поборів та надіслання продовольства.

Цікавим є лист одного колгоспника з Полтавщини до Сталіна, який писав: «мы, колхозники своей области и района, не живем, а существуем, и

существуем только для работы на государство, ну только не на себя». Автор висловлює нерозуміння того, як таке може робитися «в наисвободнейшей в мире стране». Він висуває думку про те, що можливо Сталін, який є «нашим другом, учителем и отцом» не знає всієї правди, яку ретельно від нього приховує місцеве керівництво та преса. Тому він береться інформувати його, пише, що хліб забраний державою і лежить на складах, заготзерно переробляється на спирт, а люди пухнуть від голоду. Автор висуває твердження, що «это было сделано все от государства умышленно и государство об этом знало», адже «все это делалось на глазах коммунистов, как им не жалко и не стыдно, что они не могли осаждают верховные власти и трубить о таком горе... знали об этом, значит врагами народа все это делалось без помехи, а Вас, Иосиф Виссарионович, наверное, никто не сообщал, коммунисты болели больше всего за свою шкуру, потому что если станет кто оступаться за народ, хоть словом, то его судьба решалась бы вместе с нами». Селянин писав навіть, що народ згадує поміщиків добрим словом, бо тоді хоч хлібу вистачало. Наприкінці автор робить висновок, що це був спеціальний мор для людей. Причину того, що опухлих селян не випускали за межі села до міста, вбачав у боязні місцевих керівників, що їх побачить верховна влада та іноземці [5].

Цілком закономірно, що подібні дії викликали загальне невдоволення серед населення. Воно виражалося у зривах засідань в колгоспах, саботажі, навіть збройних виступах. У одній антирадянській листівці, яка мала поширюватися «з рук до рук», «з хати до хати» йшлося про те, що забраний у селян хліб продається за кордон, а отримані гроші надаються зарубіжним комуністичним партіям для агітації, аби викликати комуністичну революцію у інших державах. Автор говорить, що зібраного хліба вистачило б для голодного населення і ні про який голод не треба було б і думати. У листівці лунали заклики не давати хліба комуністам, готуватися до «розправи з проклятою московською комуною», а також висловлювались сподівання на допомогу європейських держав «вони ще до пори – до часу терплять комуну у нас, але це не довго буде тривати» [6].

Про те лихо, яке коїлося в радянській Україні, добре знали і за кордоном, зокрема і в тих українських землях, які входили до складу інших держав. На Буковині, наприклад, лунали заклики відвідати поминальні панахиди у греко-католицьких та православних храмах, а також зібратися на «велике протестаційне віче», задля молитви за упокій душі та відпущення гріхів померлим. Причиною голоду бачили у гріху «що вони далися спокусити манливим словам червоних діаволів і тепер покутують за це». На протестації лунали заклики «без ріжниць на табори, партії й групи об'єднаймося в бажанню допомогти нашим братам під більшовицькою кормигою» [1].

Про голодування на території радянської України було відомо і далеко за кордон. Так Гетьманське правління в Берліні дає таку оцінку подіям 1933

року, яка максимально наближена до сучасної. «Причини катастрофи очевидні. В то время, как на Украине под властью советов во множестве вымирал с голода, большевистская власть экспортировала хлеб за границу». Кліматичні умови, зауважували воно, не були на стільки нещасними, щоби довести голодну катастрофу таких масштабів, хоча загальна колективізація сільського господарства дуже позначилася на зниженні виробництва сільгосппродукції. Величезні продовольчі запаси влада тримає для торгівлі та закордонної революційної діяльності, як фонд на випадок війни та внутрішніх безпорядків. На ці запаси харчується Червона армія, ДПУ, урядовий бюрократичний апарат та індустріальні робітники. «Все эти факты дают основания для вывода, что голод на Украине и в казачьих землях СССР – это ни что иное, как известная форма правительственного террора». Далі йде мова про те, що це є «взрив большевистского террора, форма планомерного, в течение нескольких лет подготовленной большевистской властью колоссальной голодной катастрофы, устроенной с целью сломить всякое сопротивление против коммунистической системы». Хоча правління досить добре розуміло, що з такими суто політичними причинами закордонні благодійницькі організації боротися з голодом не в силі, однак все одно закликала до акцій допомоги, відмежованих від будь-яких політичних демонстрацій. Правління чудово усвідомлювало, що надана матеріальна допомога не зможе відвернути лиха, однак вона необхідна, адже не можна просто сидіти, склавши руки, виконати свій християнський обов'язок [7].

Підсумовуючи усе вище наведене, можна висловити думку, що майже усі сучасники Голодомору були одностайні у думці, що голод був спричинений діями партійного керівництва. Не всі правда усвідомлювали справжні причини того, що коїлося, і давали різні пояснення, деякі вважали, що у такому лиху винуваті лише місцеві чини, а вище партійне та державне керівництво було непричетним до подібних злочинів.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Звернення Чернівецького осередку Українського громадського комітету рятунку України про проведення 28 серпня 1933 р. у греко-католицькій та православній церквах міста панахиди по жертвах більшовицького терору та голоду // www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/doccatalog/list?currDir=49800.
2. Колективізація і голод на Україні: 1929-1933. Збірник документів та матеріалів. 1932 // www.archives.gov.ua/Sections/Famine/Publicat/Fam-kolekt-1932.php
3. Колективізація і голод на Україні: 1929-1933. Збірник документів та матеріалів. 1933 // www.archives.gov.ua/Sections/Famine/Publicat/Fam-kolekt-1933.php
4. Кульчицький С. Скільки нас загинуло від голодомору 1933 року? // www.zn.kiev.ua/3000/3150/36833.

5. Лист колгоспника с. Хильківка Покровобагачанського р-ну Рєви Миколи Антоновича до Сталіна Й.В. про масовий голод 1933 р., про розправу над людьми, які зібрались біля складів "Заготзерно" на ст. Хорол та ін. // www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/doccatalog/list?currDir=55570&documentList_stind=101.
6. Листівка Українського Революційного Комітету "Селяне, не давайте хліба большевикам!" // www.sbu.gov.ua/sbu/doccatalog/document?id=52593.
7. Повідомлення Гетьманської управи в Берліні з питання допомоги голодуючим в Україні // www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/doccatalog/list?currDir=49781&documentList_stind=141.

ВЕЛИКЕ ЛИХОЛІТТЯ. ГОЛОДОМОР НА ДОЛИНЩИНІ 1933 РОКУ.

Автор: Чорна А.М.

Керівник: Печеніна Н.А.

Криворізький державний педагогічний університет.

В українській історії чимало сумних і навіть трагічних сторінок, які тільки сьогодні за часів незалежної України, ми починаємо відкривати і осмислювати. Голод 1932-1933 років – жахлива подія, бо своїми причинами і наслідками виходить за межі людської уяви. А найгіршим є те, що це не просто голод природній, а він був запланований в Москві. Раніше про все це замовчувалося, але спогади старих людей, численні публікації на цю суворо заборонену за радянських часів скорботну тему, що з'явилися протягом останніх років, змушують зовсім по-іншому, по-новому дивитися на радянське минуле.

В цьому шаленому вирі будівництва «комуністичного раю» українське село було приречене на повну руйнацію через насильницьке впровадження радянської колгоспної системи. Ця система не оминула й Долинщину, мешканців якої, в тому числі й моїх рідних, також не обминула в той час лиха доля нелюдських випробувань неблаганним голодом.

Керівництво Криворізького окружкому КП(б)У, до складу якої входив Долинський район, відзначалося особливою «старанністю» в проведенні колективізації. В село приїжджали уповноважені окружкому, разом з головою сільради ставили на майдані стіл, за ним на червоному полотнищі заклик: «Всі як один – в колгосп». Але люди не йшли, не записувалися. Тоді підпалювали одну хату, потім другу. Інколи збирали на майдані людей, ставили перед ними велике опудало з написом «куркуль», яке потім обливали гасом і підпалювали, при цьому полум'яний представник робітничого класу проголошував промову, що так буде з кожним, хто не вступить в колгосп. Г.Орджонікідзе, який прибув на Україну, як посланець політбюро ЦК ВКП(б), повідомив Сталіну, що в Криворізькому окрузі колективізацію «закручено по зв'язочому»[2, с. 28].